

MUSIK I GYMNASIET. HISTORISK UDVIKLING - SAMFUNDSMÆSSIG FUNKTION

af Søren Schmidt

Denne artikel behandler musikfagets udvikling og situation idag ud fra en forståelse af gymnasiet som elitedannende institution. Funktionen er den mest centrale for en forståelse af institutionens udvikling fra latinskole over den lærde skole til det moderne gymnasium. Det er min opfattelse, at denne funktion må bekæmpes, og at den enkelte lærer må bøde på den, så godt han og hun formår. Men det er samtidig min opfattelse, at vi ikke grundlæggende kan ændre denne funktion, så længe gymnasiet er placeret som sidste led i et skolesystem, hvis opgave det er at rekruttere medlemmer til et arbejdsdelt og hierarkisk opbygget samfund. Problemerne for den enkelte i skolesystemet er store. Det er de, fordi de konkrete mekanismer i elitedannelsesprocessen som regel sætter sig igennem "Bag om ryggen" på os. Den er gymnasieskolens skjulte læreplan. Det er i første omgang mit formål at forsøge at bringe elitedannelsen frem i lyset ved at vise, hvordan den historisk har udviklet sig, og hvordan den stadig stikker hovedet frem - selv i vores samfundskritiske arbejde. Undervejs vil jeg forsøge at give et par bud på, hvordan man kan kæmpe mod denne funktion. De mere konkrete undervisningsforslag må vi vende tilbage til senere. Det kræver debat om disse ting. Og det kræver også indlæg fra lidt mere erfarne gymnasiefolk.

Elitedannelse.

Gymnasiet er øverste led i det, vi kalder det almene skolesystem. Det er det højeste niveau i ud-

dannelsessystemet, der ikke kvalificerer direkte til bestemte erhverv. Gymnasiets traditionelle funktion er at rekruttere folk til de videregående uddannelser, universiteterne, de tekniske højskoler, landbohøjskolen, tandlægehøjskolerne osv. Gymnasiet skal give de kommende embedsmænd, læger, ledere, lærere, videnskabsmænd m.fl. et fælles alment grundlag. Indtil den samfundsøkonomiske krise i 70'erne var det her, den politiske, økonomiske og sociale elite fik sit fællespræg. De skulle dannes kulturelt, historisk, matematisk og naturvidenskabeligt på et niveau, som dels kunne give dem en vis baggrund for videre studier, dels en bevidsthed om sig selv som elite. Det er stadig gymnasieskolens opgave. De store kvantitative udvidelser i 60'erne har sammen med adgangsbegrænsningen til de videregående uddannelser betydet, at frasorteringen i højere grad sker i selve gymnasiet og ved eksamensresultatet. Tidligere skete den først og fremmest ved overgangen fra folkeskole til gymnasium.

De almene kvalifikationer (den dannelse, gymnasiet giver de unge) har ændret sig i takt med samfundets udvikling. Indtil slutningen af 1800-tallet var dannelsens indhold den klassiske oldtid, de store latinske digtere og de klassiske sprog. Sidst i 1800-tallet ændrede det sig mod dels den nationale romantik, nyere historie og de levende fremmedsprog - dels mod det naturvidenskabelige område. Ændringerne er en lidt forsinket justering fra en mere feudal, international orientering mod en orientering efter det nationale danske borgerlige kul-

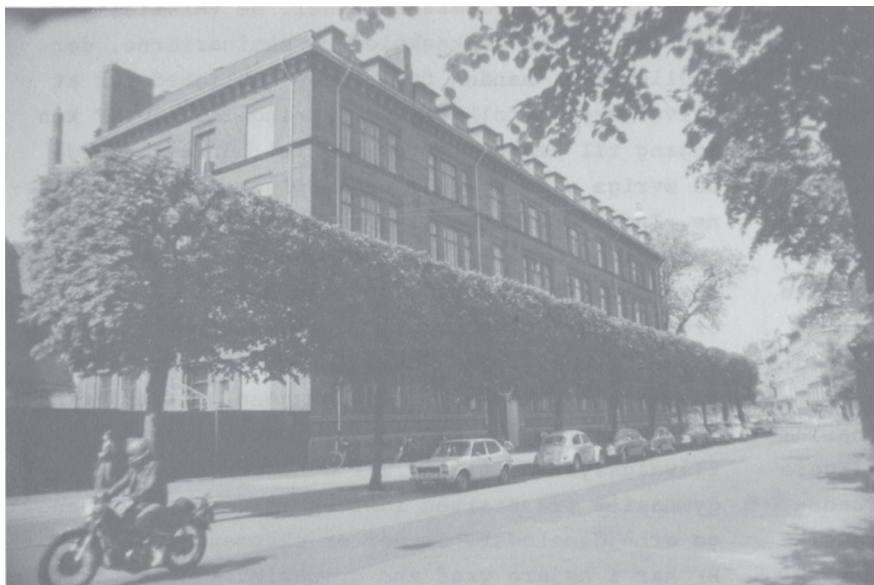
turgrundlag - på den ene side. På den anden side var ændringerne et udtryk for udviklingen hen mod en kapitalistisk industri, som krævede teknisk højt kvalificeret arbejdskraft. Den nationale og naturvidenskabelige dannelse holdt sig i denne form til slutningen af 1960'erne. Her skete der en samfundsvidenskabeliggørelse af en lang række fag samtidig med at kulturfagene åbnede op for et andet indhold end borgerskabets kulturprodukter med inddragelsen af triviallitteratur, tegneserier, reklamer, popmusik, massemedier osv. Kvalifikationsmæssigt kan vi sige, at indtil slutningen af 1800-tallet udstyres den danske elite med en dannelse som lå i forlængelse af den middelalderlige adelige dannelse. Fra dette tidspunkt udstyres eliten dels med en national borgerlig dannelse dels med en naturvidenskabelig dannelse. Fra slutningen af 60'erne er det lidt sværere at gennemskue udviklingen. Dannelsen her forsøger ikke at skjule den kultur og de kultur-mønstre, som præger det jævne folk. Men der kan til gengæld spores en række tendenser til at man videregiver en nedvurderende holdning overfor disse menneskers kultur, hvad enten man kalder den kommerciel, uægte eller grupper manipulerede, udannede. Noget tyder på, at den udvikling, vi står midt i går mod en "pluralistisk elitedannelse".

Gymnasiets historiske udvikling.

Gymnasieskolens oprindelse er middelalderens latinskolers. De var indtil slutningen af 1700-tallet selvstændige skoleforløb. De var ikke som nu overbygning på en grundlæggende skoleuddannelse - en sådan eksisterede ikke. Latinskolernes opgave var at uddanne studenter til præsteuddannelsen

på universitetet. Skolerne var knyttet til en større kirke, hvor disciplene udførte kirkelige tjenester. Udover at danne rekrutteringsgrundlag for præsteuddannelsen, havde latinskolerne i høj grad en opbevaringsfunktion. De var ikke blot uddannelsesanstalter, men også sociale institutioner. Eleverne havde ret til at samle penge ind på bestemte dage og privilegium på visse tjenesteydelser fx. bryllupssang ol., som hjalp til med deres underhold. Fra slutningen af 1700-tallet, da en række kapitalistiske træk så småt begyndte at påvirke det danske samfund, opstod der nye krav til skolesystemet. De var begrundet i landbrugets strukturrationalisering, statsapparatets vækst og handelens ekspansion. Hvert af de nævnte områder fik reformeret sit skolesystem. Landbruget fik lavet en almindelig folkeskole i 1814. I byerne fik man ligeledes en almindelig almueskole mens borgerskabet oprettede borgerskoler (Efter-slægten og Borgerdyden 1787) med hovedvægt på de såkaldte reale fag: historie, geografi, matematik, navigation, naturhistorie. De gamle latinskolers blev i 1809 omdannet til "lærde skoler". De var humanistisk orienterede embedsmandsskoler, som skulle "fremelske sand humanitet" gennem fordybelse i antikkens kultur og sprog. De forskellige skoleformer var adskilte fra hinanden og dannede hver for sig et lukket skoleforløb.

I 1871 skete den første opdeling af den lærde skole, idet der udspaltedes en klassisk-sproglig-historisk linie og en matematisk-naturvidenskabelig linie. Planerne om en yderligere historisk-nordisk linie blev forkastet af det daværende landsting, men generelt vandt nationale og nordiske elementer frem på bekostning af klassiske elementer. Den store skolereform i 1903 skabte

Østre Borgerdyd, København, ca. 250 elever. (Oprettet 1787)

Metropolitanskolen, København (Tidl. Femmers Seminarium), ca. 350 elever. (1940)

organisatorisk forbindelse mellem folkeskolen og gymnasieskolen med oprettelse af den såkaldte mellemskole. Piger fik nu også adgang til gymnasiet. Samtidig blev den nysproglige linie oprettet. Reformen gav stødet til en voldsom stigning i tilgangen til mellemskolen og realeksamen. Tilgangen til gymnasiet steg også betydeligt. I 1935 blev gymnasiets læseplaner justeret og der åbnedes op for "selvstændighedsfremmende" pædagogiske metoder i undervisningen. I 1958 gennemførtes en skolelov, der først og fremmest gik ud på at nedlægge mellemskolen. Som en følge af denne lov fremkommer i 1960 betænkningen "Det nye gymnasium" ("Den røde Betænkning"), som skaber en yderligere grendeling efter 1. gymnasieår med den samfundsfaglige gren, den biologiske og senere den musiksproglige gren. Som nyt fag blev indført russisk. Udvalget, som udarbejdede betænkningen angiver som de væsentligste styrende forhold for arbejdet: 1. gymnasiets tradition: videregivelse af kulturarven, 2. naturvidenskabernes stigende betydning i samfundet, 3. opdragelse til demokratisk frihed og ansvar og 4. international orientering.

Den lille gymnasiereform.

Efter 1960 skete der en voldsom stigning i tilgangen til gymnasiet. Hvor der i 1930 kom ca. 2½% af en ungdomsårgang i gymnasiet, rundede man i 1951-52 de 5%, og i 1960 var man oppe på knap 7% af en ungdomsårgang. I 1965 var der imidlertid allerede 11% i gymnasiet og i 1971 17% + 7% på HF, altså ialt 24% af en ungdomsårgang gik i 1971 i de gymnasiale uddannelser.

HF-kursus blev oprettet i 1967 som en afløser af

seminariernes præparandklasser. De var tidligere det led mellem folkeskolen og seminarierne, der skulle give "manden fra ploven" mulighed for at blive lærer i folkeskolen. Oprindeligt gav HF kun adgang til seminarierne, men ret hurtigt åbnede de øvrige videregående uddannelser også for HF'erne. Indholdsmæssigt ligger HF også på linie med gymnasiet bortset fra de klassiske fag og de kreative fag. HF adskiller sig derimod på en række organisatoriske punkter: 1. uddannelsen er 2-årig 2. der findes ingen formelle adgangskrav (i praksis har eller havde 80% realeksamen) 3. der findes ingen linier, men fagene indgår i stedet i et tilvalgssystem, 4. der var i højere grad end i gymnasiet fra starten lagt op til mere selvstændige arbejdsmetoder, 5. der er eksamen i alle fag. HF har i højere grad end gymnasiet kunnet tiltrække unge fra de lavere sociale lag.

I 1968 nedsatte man et nye gymnasieudvalg (RUGU). Det skete, fordi oprettelsen af HF, indførelsen af 5-dagesugen, begyndende fagtrængsel, disciplinproblemer og stigende kritik udefra pressede gymnasiet. Udvalget nedkom i 1970 med et forslag til en ny gymnasiereform, som bla. indebar et tilvalgssystem på linie med HF's. Af økonomiske grunde blev forslaget forkastet af folketinget og i stedet blev den "lille gymnasiereform" gennemført i 1971.

Denne reform holdt sig til strukturen fra 1960-reformen mht. linier, grene, fag og timetal. Den omfattede flg. ændringer:

1. Lærernes traditionelle metodefrihed blev afløst af et princip om elevmedbestemmelse i tilrettelæggelsen af undervisningen og mht. eksamensopgivelser.

2. Der blev gennemført betydelige pensumreduktioner i alle fag.
3. I de fleste fag blev der store valgmuligheder indenfor pensumrammen.
4. I mange fag gennemføres en betydelig indholdsrevision, mest vidtgående i faget dansk. Den rummede inddragelse af helt nye stofområder, øget samfundsorientering og nye tekstlæsningsmetoder.

Den aktuelle situation.

Udviklingen siden den lille gymnasireform er præget af den økonomiske krise og de politiske stramninger i Danmark og i de lande, vi via EF er knyttet til. Samfundsudviklingen er bl.a. resulteret i en række påvirkningen af gymnasiet:

1. Tilgangen øges kraftigt samtidig med at mulighederne for arbejds- og studiepladser efter gymnasiet forringes. Det har dels resulteret i at klassekvotienterne er spændt til bristepunktet,

dels at gymnasiet har fået en kraftigere udvælgende funktion. Dumpeprocenterne er steget voldsomt i flere store fag. De gymnasiale uddannelser er blevet en ventepads for mange.

2. Adgangsbegrænsningen ved de videregående uddannelser har skærpet konkurrenceræset i gymnasiet. Det at komme i gymnasiet er ikke længere nogen garanti for at få plads i samfundseliten. Den socialiseringsproces i retning af at opdrage eleverne til at betragte hinanden som konkurrenter og sig selv som enten vindere eller tabere er blevet skærpet.

3. Den almindelige hetz mod skolefagenes samfundsorientering har også ramt gymnasiet. Konsekvenserne er vanskelige at måle, fordi det drejer sig om nuanceændringer i den konkrete undervisnings-

Amtsgymnasiet i Køge,
ca. 600 elever. (Færdigbygget 1964)

plan, i den enkelte lærers undervisning og helt ned i afviklingen af den enkelte time.

4. Den forøgede rekruttering har også konsekvenser for fagenes indhold eller rettere for den måde, hvorpå eleverne reagerer på fagenes indhold. Fra slutningen af 60'erne kender vi konflikten mellem den erfaringsverden eleverne fra de lidt bredere sociale lag mødte op med og den borgerlige kulturverden, gymnasiet præsenterede dem for. Denne konflikt er i dag ikke så meget en konflikt mellem to kulturverdenes produkter men ligesåmeget mellem elevernes verden og gymnasiets nedladende holdning overfor den. Elever fra arbejderklassen og fra lavere funktionærgrupper oplever ofte en konflikt mellem de normer og adfærdsmønstre, de kender fra familien og kammeratskabsgruppen på den ene side og så den analyse af deres verden, som gymnasiet tilbyder dem på den anden side. En fortsat solidaritet med hjemmet og kammeraterne betyder afvisning af den forståelse af triviallitteratur, tegneserier, formiddagsblade, popmusik som gymnasiet præsenterer dem for. En gåen med på analyserne tvinger dem ind i et modsætningsforhold til deres miljø uden for skolen. I 60'erne var guleroden for et sådant socialt "forræderi" en fremtidig høj social status. Denne præmiering for at tilpasse sig findes vel stadig som et håb hos den enkelte, men mulighederne for at opnå den høje sociale status er kraftigt forringet af krise og arbejdsløshed.

Musik i gymnasiet.

1800-tallet.

Jeg har været inde på, at musikfaget indtil omkring år 1800 i latinskolen var knyttet tæt til latinskolernes kirkelige pligter og til disciplenes muligheder for at tjene lidt penge. Med skole-reformen i 1814 overgik de kirkelige pligter til folkeskolen og privilegierne forsvandt. Faget sygnede hen i latinskolen, mens det blev indført i folkeskolen, og denne overtog kirkesangen. Det var resultat af en længere udvikling, hvor latinskolernes kirkemusikpligter langsomt blev afviklet i 1700-tallet sidste halvdel. I forordningen om de lærde skoler af 7. nov. 1809 finder vi flg. bestemmelse for faget (1):

"Ved slutningen af den offentlige Eksamen censureres Disciplenes Skrift- og Tegneprøver, samt Prøverne på Fremgangen i Vocalmusik og Gymnastik, hvor disse Underviisninger finder Sted."

Sang er stadig er fag, som eleverne skal prøves i til eksamen., men undervisningen finder tydeligvis ikke sted på alle skoler. I anordningen fra 1871 er faget overhovedet ikke nævnt i den lærde skoles fagrække. - Anordningen slutter med, at ministeriet bemyndiges til at give nærmere bestemmelser om undervisningen i fagene sang og gymnastik. Om dette er sket har jeg ikke kunnet konstatere. Der findes i hvert fald ingen anordning om fagene fra 1871 eller de nærmest følgende år.

1. "Forordning" svarer til bekendtgørelse. Her citeret fra Schous udtog af forordninger for året 1809 s.340.

1906 og 1935.

I anordningen for den gymnasieskole, som i 1906 blev knyttet til det øvrige skolesystem, findes der ingen specielle bestemmelser om faget. Den henviser for fagene gymnastik, sløjde og sang til mellemskoleanordningen af 26 maj 1904. Her beskrives faget på flg. måde:

"Sang.

Undervisningens Formål er at udvikle Elevernes Stemme og Øre. Eleverne skulle indøves i eenstemmig Sang af et passende Udvalg af vore Fædrelands- og Folkesange saavel som af de almindeligst benyttede Salmer og bibelhistoriske Sange, samt, naar den eenstemmige Sang er tilfredsstillende, tillige i flerstemmig Sang. Endvidere skulle Eleverne undervises i Musik-kens Elementarlære)Noder, Rytme, Intervaller m.m.) anvendt i Sang saa at de opnaa Færdighed i at synge en let Sang i en af de letteste Tonerarter fra Bladet."

Man skelner altså ikke i 1906 mellem gymnasie-niveau og mellemskoleniveau i faget musik. Vi ser fagets fortsatte tilknytning til det religiøse. Til gengæld finder vi for første gang den romantiske, nationale sangtradition i gymnasiesammenhæng. Den og undervisningen i almindelig musiklære er ikke ny i gymnasiet i 1906. Fra folkeskolen ved vi, at fædrelandssange og opbyggelige folkesange (ikke folkeviser, men moraliserende sange, skrevet til folket af præster) allerede var introduceret i tiden omkring 1814. Undervisningen i almindelig musiklære blev introduceret i 1830'erne i folkeskolen. Her blev fremstillet et komplet undervisningssystem indenfor metoden "den indbyrdes undervisning" i musik med vægtavler og specielle enkle instrumenter. Man må derfor nok betragte bestemmelserne i 1904 som en bekendtgørelsesmæssig efterrationalisering af en undervisningspraksis, som har udkrystaliseret sig i løbet af 1800-tallet. Det består af et religiøst, et verdslig moraliserende og et nationalt

sangrepertoire. Endvidere består det af stemmedannelse, flerstemmig sang samt gennemgang af emner fra den almindelige musiklære.

Den kongelige anordning fra 1935 bygger videre på traditionen. To nye elementer kommer til: en understregning af, at stemmebehandlingen skal være "fri" og "naturlig" og at det er de naturlige anlæg, som skal udvikles. Endelig indføres musikhistorie.

Det første element skal ses på baggrund af den almindelige pædagogiske debat i 30'erne, som kritiserede tidligere tiders indlæringstvung og erstattede den med en mere lempelig udvikling af naturlige anlæg. Den andet element må ses i sammenhæng med, at musik er blevet et videnskabsfag med en musikhistorisk tradition. Allerede året efter den kongelige anordning udkom 1. udgave af Hamburgers Musikkens historie. Den kongelige anordnings §14 om faget sang lød i sin korthed:

"Formaalet for Undervisningen er dels at lære Eleverne en fri og naturlig Behandling af deres Stemmestemmer, dels at udvikle deres naturlige musikalske Anlæg. Undervisningen bør derfor omfatte: 1. Stemmedannelse, 2. Elementær Musiklære, 3. Enstemmig Folke- og Kirkesang, 4. Flerstemmig Sang (evt. Sammenspil), 5. Indførelse i Musikkens Historie. "

1961-76.

I bekendtgørelsen om undervisningen i gymnasiet fra 1961 løsrives faget endelig fra det religiøse. Det udfoldes her som et borgerlig kulturelt dannelsesfag. Eleverne skal opleve forskellige tiders musik som udtryk for noget fællesmenneskeligt, dvs. eleverne skulle indføres i den borgerlige klassiske tradition på dens eget ideologiske grundlag. De skulle ikke alene opleve musikken som sådan. Eleverne skulle også bibringes en

bevidsthed om, at denne musik var universel, et eviggyldigt udtryk for almenmenneskelige værdier. Tilknytningen til det religiøse og for den sags skyld også det nationale blev afløst af en tilknytning til de øvrige kulturfags indhold. Det "kulturelle hele", som disse fag i 50'erne og 60'erne stod for, var de kulturprodukter og oplevelsesformer, som borgerskabet i Vesteuropa udviklede i slutningen af 1700-tallet og i det 19. århundrede.

Bekendtgørelsen lød:

"Musik.

Formålet med undervisningen er at delagtiggøre eleverne i de musikalske værdier på en sådan måde, at de får mulighed for at opleve forskellige tiders musik som udtryk for noget fællesmenneskeligt. Musikkens samhørighed med de øvrige fag bør betones og forbindelserne fagene imellem udbygges i undervisningen, således at eleverne fornemmer musikken som led i et kulturhele.

De naturlige stof- og undervisningsområder bliver enstemmig sang, korsang, stemmepleje, musiklære, indføring i musikværker samt sammenspil.

Punktet "indføring i musikværker" er teknisk betinget af at det i perioden 1935-61 bliver almindeligt at inddrage masseproduceret musik i undervisningen i form af plader og bånd.

Bekendtgørelsen fra 1961 var kulminationen på udviklingen siden det 20-århundredes begyndelse dels mht. løsrivelsen fra det kirkelige dels mht. fagets tilknytning til den borgerlige dannelses-tradition. Her skal indskydes, at faget i folkeskolen helt op til idag beholder sin forbindelse med den nationale sangskat og det religiøse repertoire. Men gymnasiefaget skulle ikke inddoktrinere eleverne med moral og nationalfølelse, det skulle som de øvrige kulturfag præge den kommende

elite med den herskende elites kulturtradition.

Fra 1971 begynder den borgerlige dannelses-tradition at krakelere i gymnasiet. Med faget dansk i spidsen holder et andet stof sit indtog i fagene. Triviallitteratur, dokumentariske tekster, medie-analyser kommer ind ved siden af den borgerlige traditions kunstværker. Kulturværkerne skal ikke længere hyldes og lovsynges gennem personalhistoriske noter. De skal nu analyseres og sættes ind i en historisk og samfundsmæssig sammenhæng. Bekendtgørelsens §20 siger:

"Formål:

Undervisningens formål er gennem et intensivt arbejde med musikalske problemer at give en alsidig orientering om musikken som et kunstnerisk og socialt kulturfænomen.

Undervisningen:

Der arbejdes med både ældre og nyere stof, og der bør lægges særlig vægt på den helt aktuelle musik, herunder også rytme- og improvisationspræget musik.

Musikkens samhørighed med andre fag bør betones og mulighederne for tværfagligt samarbejde udnyttes.

De naturlige stof- og arbejdsområder er musiklære, gennemgang af værker, enstemmig og flerstemmig sang samt sammenspil.

Eksamen.

Der afholdes ingen prøve, men en koncert i forårshalvåret."

I en ændring til denne bekendtgørelse i 1976 fuldbyrdes løsrivelsen fra den borgerlige tradition og indholdspluralismen gennemføres nu konsekvent. Bekendtgørelsen koncentrerer sig om arbejdsformer og mål for undervisningen:

"Formål:

Formålet med undervisningen er at gøre eleverne bevidste over for musik som menneskelig udtryksmåde og meddelelsesform.

Undervisningen:

Formålet søges nået gennem arbejde med:

1. Aktiv musikudøvelse, 2. Bevidst lytten, 3. Musik som socialt kulturfænomen.

Under 1 arbejdes der med en- og flerstemmig sang, sammenspil, bevægelse til musik, eventuelt også kordramatik og improvisation.

Under 2 arbejdes der med både ældre og nyere stof, herunder også helt ny musik, således at eleverne opnår en alsidig viden om musikkens elementer og struktur.

Under 3 arbejdes der bla. med forholdene omkring musikkens fremstilling, distribution og modtagelse.

Undervisningen skal belyse sammenhængen mellem de tre områder. Elementær musiklære og hørelære inddrages i undervisningen i nødvendigt omfang.

Eksamen:

Der afholdes ingen eksamen, men et musikalsk arrangement i forårshalvåret."

Efter en lang periode med et stærkt religiøst indhold og en 100-årig periode som borgerligt dannelsesfag, står vi altså i dag med et pluralistisk musikfag, hvis formål er at gøre eleverne bevidste overfor den musik, som omgiver dem. Mht. bestemmelserne for faget må vi konstatere et klart fremskridt, men ophæver disse bestemmelser nu den skjulte læreplan, som jeg omtalte i starten af denne artikel: dannelsen af en elitebevidsthed.

Den rytmiske musiks muligheder.

Gymnasiets funktion som social sorteringsmekanisme berører både direkte og indirekte musikundervisningen. Faget er ikke noget eksamens- og karakterfag (vi holder os til musik som alment fag i gymnasiet), men det placerer sig midt i et skema af eksamens- og karakterfag. Når presset som nu øges på de øvrige fag, så påvirker det også musikfaget. - Dels øger presset på den enkelte træthed i timerne dels presses selve fagets skematimetale nedad. Gymnasiets stigende rolle som opbevaringssted presser musikfaget på linie med de øvrige fag gennem en øget apati hos enkelte elever. Her tilbyder musikalsk udfoldelse på den

rytmiske musiks område enestående muligheder for at aktivisere elever, som ellers oplever skolen som et nederlag. Videre rummer området mulighed for at udvikle eleverne socialt i en atmosfære, som ikke i så høj grad som i de øvrige fag er belastet med gymnasiets konkurrenceræs. Endelig rummer stofpluralismen gode muligheder for at bevidstgøre eleverne om musikkens og kulturområdernes samfundsmæssige funktion.

Vanskeligere bliver det, hvis vi skal se på den skjulte læreplan. Hvilken holdning hos eleverne vil en undervisning afsætte, som ikke er bundet til borgerskabets kulturgods? Det er vanskeligt på nuværende tidspunkt at give en grundig analyse af dette punkt, men jeg kan rundt omkring se tendenser til at den nye pluralisme alligevel resulterer i en ny elitedannelse. Den holdningspåvirkning der her er tale om går groft sagt ud på, at eliten ikke længere kendetegnes ved overtagelse af det borgerlige kulturgods, men istedet ved at kunne fremstille ikke-elitens kulturelle uformåen. Det lyder måske kringlet, men mit postulat er, at der findes en tendens til at give eleverne en nedladende holdning til det kulturelle mønster, som findes hos de sociale lag under eliten i vores samfund. Det er en holdning, som ligger tæt op ad 50'ernes og 60'ernes kulturradikale, som fx. angreb pop-kulturen uden at forstå, at man ikke kan udskifte et kulturmønster med et andet uden at ændre det samfundssystem, som betinger undertrykkelsen. Man kritiserede pop'en uden at forstå, at de intellektuelles kritik af de kulturprodukter, som almindelige mennesker faktisk kunne lide og identificerede sig med i sig selv kom til at forstærke den kulturelle undertrykkelse af ikke-eliten.

Man kritiserede pop'en, men kunne hverken tilbyde reelle alternativer eller en ordentlig forståelse af, hvorfor pop'en var der. Man kunne kun forstærke folkets opfattelse af, at henede var vi og deroppe var de - eliten. Denne holdning genfinder man desværre i to af de sidste års vigtige popanalyser.

Popmusikkens mindreværdige status.

I skoleradiohæftet Poppen i toppen analyserer forfatterne grundigt et udvalg fra dansktopgenre. De viser bla. hvordan teksterne er entydige og simple sammenlignet med Tove Ditlevsens digte. Og de viser hvordan musikken er skåret over en og samme læst. Hæftet konkluderer i flg.:

"Hvis vi ser tilbage på de tekster, der er omtalt, kan vi se at DT-sangene altid kun beskæftiger sig med en begrænset del af virkeligheden og vores erfaringer - nemlig erfaringerne fra vores fritid. Der tales aldrig om arbejdstiden, selv om det kun er på grund af vores arbejde, at vi har råd til at holde fri, og selv om arbejdstiden og arbejdspladserne er grundlaget for vores samfund. Der synges om fritiden som det tidsrum, hvor vore drømme skal gå i opfyldelse og vore behov skal imødekommes. Men hvordan går det i DT-universet? Behovet for at standse forureningen imødekommes med en moralprædiken, og drømmen om et samfund uden sociale skel og uligheder spises af med en sang. Vi hører en sang på DT, og vi reagerer på den. Vi mærker, at den handler om noget af det, vi trænger til - den rører ved vores behov. Men den tilfredsstiller aldrig behovene, den pirrer dem kun og leder dem i en anden retning - og så er vi endnu engang åbne for at blive pirret af den næste sang på listen."

Den samme nedladende tendens er lidt tydeligere i Rapport om popmusik i Danmark:

Af de her skitserede temaer, der alle er taget fra Dansktoppen kan man se at den virkelighedsbearbejdning, der finder sted, er fragmenteret og endimensional. De beskæftiger sig hovedsageligt med spørgsmålet: hvordan kompenserer man

for den trivielle hverdag? De viser konsekvent problemernes fremtrædelsesformer og konsekvent ikke deres årsager, og de peger kun på individuelle og ikke på kollektive og samfundsmæssige løsninger."

Begge publikationer konkluderer i populærmusikkens mindreværdige status. Begge indgår som materiale i undervisningen, og her kan de snildt fungere som elitens forståelse af sig selv som elite dvs. forståelsen af afstanden mellem det vildførte folk, som eliten skal lede og udbytte og eliten selv.

Men er det ikke sandt nok, hvad der står i analyserne. Jo, men det ændrer ikke funktionen af at denne bestemte type kritik kombineres med gymnasiets skjulte læreplan, elitedannelsen. Analyserne er for snævre. Deres kritik rettes mod en negativ forståelse af en række dansktopprodukter uden at tage de sammenhænge musikken fungerer i med - uden at se musikken som led i undertrykkelsen via statsapparatet og undertrykkelsen i produktionen med. Dansktopsange skal ligesom bluesmusik, folkemusik, klassisk musik analyseres i sin historiske og samfundsmæssige sammenhæng. For det publikum, som lytter til sangene, er en sang ikke = dens tekst og musik. Den indgår i en strøm af mediepåvirkninger, i lytterens holdning til det enkelte program, i hendes tilstand på det givne tidspunkt, i forhold til arbejde og fritid, i forhold til de økonomiske konjunkturers påvirkning af dagligdagen, i forhold til hendes politiske og faglige organisering og aktivitet osv. osv. Dermed er ikke sagt at musik og tekst er uden betydning. De er ofte symptomatiske i forhold til de nævnte sammenhænge, men de er aldrig betydningsbærere i den grad som analyser-

ne gør dem til (og som de traditionelle universitetsuddannelser har opdraget os til at tro musik og tekster er). Jeg mener hermed ikke, at man skal holde sig fra kritik af dansktopgenren ol. Jeg gør blot opmærksom på det farlige i at glemme de samfundsmæssige og klassemæssige sammenhænge, musikken optræder i. Og de sammenhænge som vore analyser fungerer i i gymnasiet.

Alle gymnasielærere har sikkert oplevet, hvor nemt det er at få eleverne med på fordømmelsen af den kommercielle musik og specielt dansktopgenren. Konsekvensen af ovenstående er, at det skal man være forsigtig med. Jeg tror omvendt ikke, at man som gymnasielærer og enkeltindivid kan kæmpe mod den generelle funktion, som gymnasiet skal opfylde i vores samfundssystem. Men vi kan forhåbentlig være med til at finde veje for at hindre at den nye beskæftigelse med den rytmiske musik blot bliver en ny, moderniseret samfundsbekræftende elitedannelse. Vi lever i et classesamfund, hvor kulturen bruges i fastholdelsen af magten til at udbytte dem, der skal sælge sin arbejdskraft. Hvorlangt skal gymnasieundervisningen køre med på denne undertrykkelse? Det er spørgsmålet nu. Udskiftningen af repertoiret er et skridt på vejen til at tage undertrykkelsen alvorligt, men den er tydeligvis ingen garanti for en ændret samfundsmæssig funktion.

Anvendt litteratur.

Knud Illeris: Om de gymnasiale uddannelsers historie, aktuelle situation og fremtidsperspektiver, stencil af 2.2.76.

Per Fibæk Laursen og Birgitte Simonsen: Uddannelse og samfund - i historisk belysning, Unge Pædagoger 1975.

Undervisningsministeriet: Det nye gymnasium, betænkning nr. 269. 1960.

Erik J. Hansen: Den sociale rekruttering til HF og gymnasiet ved begyndelsen af 70'erne, i Uddannelse nr. 3 1973.

Per Bregengård m.fl. Gymnasieskolen, NSU, nr.8 1975.

Mette Bauer og Karin Borg: Den skjulte læreplan, Unge Pædagoger 1976.

S. Schmidt: Det unge publikum og populærmusikken, stencil til kolloqivium på mus. inst. KU, 1977.

S. Schmidt: Omrytmisk musik i undervisningen, i Unge Pædagoger nr. 2 og 3 1978.